

Doğa müzesinin parçaları

Gökçen Dilek Acay'ın zaman olgusunu ve insanoğlunun hem doğayla hem de diğer türlerle hiyerarşik ilişkisini ele aldığı "Gelecekteki İlkel" başlıklı ilk kişisel sergisi, Galeri Nev'in konuğu. İsmi anarşist düşünür John Zerzan'ın aynı isimli kitabından alan sergi, 30 Aralık'a kadar izlenebilecek.

AYŞE B. TOSUN
aysebtosun@gmail.com

"Gelecekteki İlkel" başlıklı sergisinde Gökçen Dilek Acay, insanı ve gücün türsel evrimini farklı mecralarda ürettiği çalışmalarla harmanlıyor. Eserlerinde saç, sabun, tığ işleme ve mekanik heykel gibi birbirinden çok farklı teknikler kullanarak üretim yapan sanatçı, geçmiş ile geleceğin, organik ve inorganik, hareketli ve cansız nesnelerin iç içe geçtiği bir dünyayla tanışıyor bizi.

Eserlerini birer sanatsal obje olarak sınırlamayı tercih etmeyen Acay, onları bugün karşımıza çıkan birer arkeoloji veya doğa müzesinin parçaları olarak konumlandırıyor. Homo sapiens türünün ortaya çıkış serüveninden ilham alan sanatçı otorite, itaat, hiyerarşi ve kontrol mekanizmaları üstüne yoğunlaşıyor. Sergiye adım attığımızda da, bu temaların net yansımalarını gördüğümüz yaradılış miti esintili "Prolog" ve oturma eylemiyle iktidar arasında bağ kuran "Hayvan Mobilya" gibi eserler karşılıyor sizi. Sanatçıyla serginin ana temalarından, işlerinin ilham kaynağı olan yazar John Zerzan'dan, insanın kökenlerine olan yabancılığından ve 'gelecekteki ilkelin' asıl kimliğinden söz ettik.

"Gelecekteki İlkel" in ortaya çıkış yolculuğundan biraz söz edebilir misiniz? Sergideki eserler nasıl vücut buldu?

"Gelecekteki İlkel" sergisi, iki yıla yakın bir hazırlık sürecinin ardından son halini aldı. 2013 yılında Norveç, Trondheim'da, katıldığım Babel Art Space konuk sanatçı programının düzenlediği "Bağlantılar" başlıklı bir sergide yer almıştım. Bu sergi "Gelecekteki İlkel" in bir taslağı niteliğindedir. Hem kullandığım malzeme hem de tema bağlamında iki serginin benzerlikleri bulunuyor. "Bağlantılar" sergisi farklı türler arasındaki ilişkileri sorgularken, beden ve mekan arasındaki aidiyet duygusuna atıfta bulunuyordu. Bunlara ek olarak, sergide zaman ve insanın varoluşunu sembolik olarak resmettiğine inandığım eserler mevcuttu.

"Gelecekteki İlkel" de, eserler öncelikle zaman olgusunu sorguluyor. Başlangıç ve sonu kapsayan zaman kaymasına dikkat çekmek istiyorum. Bu sergide sunulan zaman diliminde muallak bir durum var. Ya da seyircinin hangi gelecekte hangi geçmişe baktığını sorguluyorum denebilir. Acaba gelecekteki ilkel, bugünün insanı mıdır? Bu sorgulamaların ışığında, insanoğlunun nesne ve özne algısına yeni bir bakış açısını sunmayı hedefliyorum. Sergi, ismini anarşist bir düşünür olan John Zerzan'ın, "Gelecekteki İlkel" kitabından alıyor. Zerzan, bu kitabında uygarlığın ve yabancılaşmanın köklerine iniyor ve insanları, onları rahatsız edecek gerçeklerle yüzleştiriyor.

Bu bağlamda serginin sacayaklarını oluşturan temalar neler?

Serginin temaları arasında otorite, itaat, hiyerarşi ve kontrol mekanizmaları gibi kavramlar bulunuyor. Zerzan'ın kitabından ilhamla sergide; zaman, dil, tarım, sayısal düzen ve sanat gibi sem-

Gökçen Dilek Acay, "Prolog", fibreglas, 72cm (yükseklik), 2016 Fotoğraf: © CHROMA

bollerin insanları doğadan yabancılaştırdığına değiniyorum. Bu semboller itaat kurma dürtüsüyle ilişkililiyor ve kontrol kavramına işaret ediyor. İnsanoğlunun tarım ve hayvancılık uğraşının gelişmesi, insanın hem kendi nesli hem de diğer canlılarla arasındaki hiyerarşik düzeni oluşturmuş. Eserler, bir fosilin oluşumuna benzer şekilde, ölümün ve yok oluşun çeşitli formlarını içeriyor. Buna bağlı olarak, sunulan eserler bir sergi alanı yaratmaktan öte, bir antropoloji ya da arkeoloji müzesinde yansıtılan geçmiş algısını taşımaya öncelik veriyor.

"Prolog" adlı eserinizde ilkel bir el tasviri ve bir elmayla karşılıyorsunuz; akla ister istemez Eski Ahit'ten sahneler geliyor. Bundan biraz bahsedebilir misiniz?

"Prolog" bir başlangıç temsil ediyor ve insanı 'şeylerin efendisi' yapan olguya alternatif bir bakışı simgeliyor. Maymunun elindeki elma, uygarlığın yeniden tanımlanabilmesi için ikinci bir şans öneriyor. Bu önerinin bir maymun türünün elinden sunulması, insanoğlunun geçmişine ve ilkel saflı-

ğna işaret ediyor. Uygarlık insanoğlunun zaaflarından, hiyerarşi ve iktidar tutkusundan beslenir. Peki kötülük nedir? Kötülüğün kaynağı insan mıdır? Kötülük dilde neye karşılık gelir? Zerzan'a göre, bu alandaki araştırmalar kötülüğün kaynağını temsil eden dilin, Eski Ahit'in ilk kitabında geçen Babil efsanesinde ve cennetten kovulma mitinde kullanıldığına işaret eder. Bu işareti takiben, Zerzan insanı 'şeylerin efendisi' yapan olguyu, insanoğlunun diğer canlıları isimlendirilme yetkisini sahiplenmesi olarak kabul eder. Adem her canlıya nasıl seslendiyse o canlının ismi bu doğrultuda dile yerleşmiştir. Buna bağlı olarak, elma ikonografik bir sembol olarak karşımıza çıkar. İnsanoğlunun tarihsel deneyiminin başlangıcı; Adem ile Havva'nın iyiliğin ve kötülüğün bilgisini taşıyan ağacın yasak meyvelerinden yiyerek ilk günahı işlemeleri ve bunun sonucunda Cennet'ten kovulmaları şeklinde günümüze aktarılmıştır. Bunu takiben kadın, doğum sırasında acı çekmeye ve kocasına boyun eğmeye; erkek de yaşamını sürdürmek için çalışmaya ve acı çekmeye mahkum edilir.

"Hayvan Mobilya" adlı eserde dikkatimiz oturma eyleminin ardında yatan göndermelere çekiliyor. Burada güç dengeleri ve türsel kimlik sizce nasıl bir rol oynuyor?

Mobilyaları, insana hizmet eden cansız objeler olarak görüyoruz. "Hayvan Mobilya" da bu sandalye görünümü hayvan-nesnenin, araçlaşan yapısını değiştirmeyi amaçlıyorum. Hayvanların insan türüne hizmet eden, metalaştırılan bir anlayışla insanoğlunun hayatına dahil edildiğine inanıyorum. Hayvan görünümü bir sandalye oluşturularak oturma eyleminin iktidar temsiline dikkat çekmeyi diliyorum. İktidar aç kalmayı sevmez. Kendisini besleyecek kaynaklar, yani köleler arar. İnsanları hayvana ya da hayvanları insana dönüştürme arzusu iktidarın dürtüsüdür. İktidar, sahip olma dürtüsüyle etki kitlesini artırmaya çalışır. Cennet'i'ye göre oturma eylemi, iktidar kurma şeklinin bir başka fiili ve fiziki halidir. Oturmak için bacaklardan yararlanır. Bu bacaklar dört tane olmak durumundadır. Bu bacaklar iktidar sahibini taşımak durumundadır. Dört bacak, hayvanın bacaklarını temsil eder. Bir sandalyede oturma hali birey için ayrıcalıklı bir durumdur. Ayrıcalıklı olma halinin tarihsel sembolü olan taht nesnesinin, modern karşılığı sandalyedir. Modern ve ayrıcalıklı oturma hali, kudreti ve iktidarı vurgular. "Hayvan Mobilya" da bacak formunun hareketine bağlı olarak, sandalye fonksiyonunu, yani oturma eylemini, gerçekleştirir.

"Prolog" bir başlangıç temsil ediyor ve insanı 'şeylerin efendisi' yapan olguya alternatif bir bakışı simgeliyor. Maymunun elindeki elma, uygarlığın yeniden tanımlanabilmesi için ikinci bir şans öneriyor. Bu önerinin bir maymun türünün elinden sunulması, insanoğlunun geçmişine ve ilkel saflığına işaret ediyor. Uygarlık insanoğlunun zaaflarından, hiyerarşi ve iktidar tutkusundan beslenir. Peki kötülük nedir? Kötülüğün kaynağı insan mıdır? Kötülük dilde neye karşılık gelir?"

Doğadaki en acımasız tür, insan. Sizce yaşam şeklimiz teknoloji ve farklı sosyal yapılarla karmaşıklaşırken, aslında temelinde ilkelleşiyor mu? Ya da özünden hiç uzaklaşmadı mı?

İlkelleşiyoruz çünkü ilerleme kavramının tam olarak ne olduğunu tanımlayamıyoruz. Örneğin Sanayi Devrimi'ne yola açan nedenleri sıralarken nüfus artışı, taşıma ve teknolojinin gelişmesinin yanı sıra, tarımdaki ilerleme telaffuz ediliyor. Yani tarımsal gelişimi, insanlık tarihinde bir gelişme unsuru olarak algılıyoruz. Bense aksine, bu gelişmeyle sömürgecilik, sınıf ayrımcılığı, yağmacılık gibi olumsuz-

lukların insanoğlunu sömürgeciliğe yönlendirdiğine inanıyorum. İnsanlık, Sanayi Devrimi'ne kadar ve sonrasında ne denli iktidar güdümlü yaşadıysa, bugünün iktidar-tarısını da kendi türü olarak görüyor. İnsanların geçmişten bu yana olumlu bir ilerleme kaydettiğine inanmıyorum.

Sizin için gelecekteki ilkel kim? Onu neler bekliyor?

Gelecekteki ilkel de biz Homo Sapiens'ler. İnsanoğlu, milyon yıllık bir evrenin tarihinde sadece birkaç bin yıllık bir dönemde var olmuş bir tür. Kendi türümüze uygun dil, din, para gibi kavramlar oluşturmuşuz. Buna ek olarak, son 100 yılda teknolojinin kanatları altında geleceğimizi inşa ettiğimize inanmışız. Oysa insanlık bir döngü içinde yaşıyor. Biz olayları 50-100 yıllık bir bakışla, geçmiş ve gelecek algısının dışında, şimdiki zaman ve yakın geçmişimizi temel alıp değerlendiriyoruz. İnsanlık yüzyıllardır yıkımlar ve savaşlarla kitlesel olarak yok oluyor. Bugün, popülist liderlerle dünyanın yerle bir olmasını seyrediyoruz. Akıl almayacak bir durum. İnsanoğlu kendini fazla önemiyor. Öncelikle, insanın 'ben kimim' diye sorması gerektiğine inanıyorum. Eğer gelecekteki ilkel, kentleşme, nüfus artışı ve tüketim gibi problemleri doğru tahlil edemez ve önlemlerini almazsa, kendisini iyi bir gelecek beklemediğinin farkında. İşin içler acısı tarafı, tüm bu göstergelere rağmen, insanlığın alışkanlıklarını sürdürerek bu yıkıcı kapitalist sistemde, her şeyi tüketmeye ve yağmalamaya devam etmesi.

Eserlerinizde hareketli-cansız, organik-inorganik, geçmiş-gelecek gibi kavramların çarpışmasını şahit oluyoruz. Bu çarpışmayla aydınlatmak istediğiniz noktalar neler?

Eserlerde, çoğunlukla hayvanları simgeleyen nesnelere mekanik detaylar ekliyorum. Böylece bu mekanik yapı onların hayatın bir parçası olduğunu simgeliyor. Heykel formundaki hayvanlar, hareketli halleriyle robotik bir özneye dönüşüyor. Hayvanları temsil eden heykellerdeki ortak nokta, onların yaşayan bir birey olma ihtimaline odaklanıyor. Onlar, insanoğlunun dünyasında yaşayan bir canlı olarak algılanmıyor, nefes alıp vermek dışında bir özelliği olmayan bir objeye dönüştürülüyor.

Örneğin, deney fareleri bu sergide insanoğlunun en kirli tarafını temsilen yer alıyor. Bu modelleri, teknolojinin, bilimin ve insanın hizmetinde kullanılan bir türü temsil ettikleri için bir kez daha farklılaştırma gereği duydum; onlara yeni ve inorganik yaşamsal bir boyut kazandırmak için motorla donattım. Bu nedenle figürlerin hepsi kendi absürt değişimlerinin yanında motor ve programlamayla hareketlendirilerek bir başkalaşıma giriyorlar. Bu değişim, insan eliyle oluşturulmuş karşıt bir tavır sergileniyor. Bu tavır, insanoğlunun etrafını kontrol etme sapkınlığına bir cevap niteliğinde. Farelerdeki hareket unsuru bilimin bu deney fareleriyle kurguladığı dünyanın tersini yansıtmaya ve mekanik bir bireysellik katmaya çalışıyor.